

CUPRINS

Cuvânt înainte.....	13
---------------------	----

Partea I. CERCETAREA CRIMINOLOGICĂ

Capitolul I. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND CRIMINOLOGIA CA ȘTIINȚĂ

1. ORIGINILE CRIMINOLOGIEI.....	15
2. EVOLUȚIA CRIMINOLOGIEI.....	18

Capitolul II. OBIECTUL, SCOPUL, FUNCȚIILE, DEFINIȚIA CRIMINOLOGIEI

3. OBIECTUL CRIMINOLOGIEI	23
3.1. Criminalitatea ca fenomen social	24
3.2. Infracțiunea.....	25
3.3. Infractorul.....	26
3.4. Victima.....	27
3.5. Reacția socială.....	27
4. SCOPUL CRIMINOLOGIEI.....	27
4.1. Scopul general	27
4.2. Scopul particular	27
5. FUNCȚIILE CRIMINOLOGIEI	28
5.1. Concepția profesorului Aurel Dincu	28
5.1.1. <i>Funcția teoretică-explicativă</i>	28
5.1.2. <i>Funcția aplicativă-prospectivă</i>	29
5.2. Concepția majoritară	30
5.2.1. <i>Funcția descriptivă</i>	30
5.2.2. <i>Funcția explicativă</i>	32
5.2.3. <i>Funcția predictivă</i>	33
5.2.4. <i>Funcția profilactică</i>	33
6. DEFINIȚIA CRIMINOLOGIEI	34

Capitolul III. METODOLOGIA CERCETĂRII CRIMINOLOGICE

7. METODE DE CERCETARE CRIMINOLOGICĂ.....	35
7.1. Metoda observării.....	36

7.2. Metoda experimentală	38
7.3. Metoda istorică	39
7.4. Metoda Panel	40
7.5. Metoda comparativă	40
7.6. Metoda de predicție	41
7.7. Metoda clinică	42
7.8. Metoda tipologică	43
8. TEHNICI DE CERCETARE CRIMINOLOGICĂ	44
8.1. Observația	44
8.2. Chestionarul	45
8.3. Interviu	46
8.4. Tehnica documentară	48
8.5. Testul	49

PARTEA a II-a

ETIOLOGIA CRIMINALITĂȚII

Capitolul IV.

TEORIILE CAUZALITĂȚII. MARILE CURENTE ÎN CRIMINOLOGIE

9. ORIENTAREA BIOLOGICĂ	51
9.1. Teoria anormalității biologice	51
9.2. Teoria inadapării biologice	52
9.3. Teoria raportului de cauzalitate dintre ereditatea fiziologică și ereditatea psihologică	54
10. ORIENTAREA PSIHOLOGICĂ	56
10.1. Perspectiva psihiatrică	56
10.1.1. Teoria psihanalitică	57
10.1.2. Teoria „ființei umane lipsite de Supra-eu”	60
10.1.3. Teoria atașamentului	61
10.1.4. Teoria caracterului antisocial	62
10.1.5. Teoria criminalului nevrotic	63
10.1.6. Teoria complexului de inferioritate	63
10.2. Varianta psiho-morală	64
10.2.1. Teoria dezvoltării morale	64
10.2.2. Teoria procesului criminogen	65
10.2.3. Teoria personalității criminale	66
11. ORIENTAREA SOCIOLOGICĂ	68
11.1. Precursorii	68
11.1.1. Școala geografică (cartografică)	68
11.1.2. Școala sociologică	70
11.1.3. Școala mediului social	72
11.1.4. Școala interpsihologică	73
11.1.5. Teoria sociologică multifactorială	74
11.2. Teorii sociologice moderne (contemporane)	77
11.2.1. Abordarea consensuală	77

11.2.1.1. Curentul ecologist.....	78
11.2.1.1.1. Teoria cercului concentric	78
11.2.1.1.2. Teoria detorganizării sociale	80
11.2.1.2. Curentul culturalist.....	81
11.2.1.2.1. Teoria „asociațiilor diferențiate”	81
11.2.1.2.2. Teoria conflictelor de cultură	85
11.2.1.2.3. Teoria subculturilor delincvente.....	86
11.2.1.3. Curentul funcționalist	89
11.2.1.3.1. Teoria anomiei.....	89
11.2.1.3.2. Teoria „oportunităților diferențiate”	92
11.2.1.4. Curentul controlului social.....	95
11.2.1.4.1. Teoria înfrânării.....	96
11.2.1.4.2. Teoria legăturilor sociale.....	97
11.2.2. Abordarea conflictuală.....	100
11.2.2.1. Curentul interacționist.....	100
11.2.2.1.1. Teoria etichetării.....	101
11.2.2.2. Curentul radicalist	103
11.2.2.2.1. Noua Criminologie	103
11.2.2.2.2. Teoria realității sociale a crimei	104
12. TENDINȚE ACTUALE ÎN CRIMINOLOGIE.....	107
12.1. Tendința evolutivă.....	107
12.1.1. Teoria longitudinală a delincvenței și criminalității	109
12.1.2. Teoria interactivă	111
12.2. Tendința integrativă.....	113
12.2.1. Teoria conflictuală unificată a criminalității	113
12.2.2. Teoria integrată a criminalității.....	115
12.2.3. Teoria reintegrării prin blamare	117
12.2.4. Teoria echilibrului controlului	118
12.2.5. Paradigma ecologică evolutivă	120

Capitolul V. GENEZA CRIMINALITĂȚII

13. ETIOLOGIA CRIMEI.....	124
13.1. Factori individuali	124
13.1.1. Factori ereditari	124
13.1.2. Factori anatomo-fiziologici.....	126
13.1.2.1. Caracteristicile anatomo-morfologice	126
13.1.2.2. Sistemul nervos central	126
13.1.2.3. Sistemul nervos autonom (SNA).....	126
13.1.2.4. Neurotransmițătorii	127
13.1.2.5. Hormonii	127
13.1.3. Factori psihici	128
13.1.3.1. Motivul	128
13.1.3.2. Stările afective.....	129
13.1.3.3. Gândirea	129

13.1.3.4. <i>Inteligența</i>	129
13.1.3.5. <i>Personalitatea</i>	130
13.2. Factori sociali	130
13.2.1. <i>Factori economici</i>	131
13.2.2. <i>Factori culturali</i>	131
13.2.2.1. <i>Familia</i>	131
13.2.2.2. <i>Statutul marital</i>	132
13.2.2.3. <i>Școala</i>	132
13.2.2.4. <i>Anturajul</i>	132
13.2.2.5. <i>Clasa socială, rasa, etnia</i>	133
13.2.2.6. <i>Religia</i>	133
13.2.2.7. <i>Mass-media</i>	134
13.2.2.8. <i>Alcoolul și drogurile</i>	135
13.2.3. <i>Factori politici</i>	135
13.3. Factorii naturali	136
14. TRECEREA LA ACT	136
14.1. Situația preinfracțională	137
14.2. Comiterea infracțiunii.....	138
14.2.1. <i>Modelul general elaborat de Albert K. Cohen</i>	139
14.2.2. <i>Modele particulare de trecere la act</i>	140
14.2.2.1. <i>Modelul lui Etienne de Greeff</i>	140
14.2.2.2. <i>Modelul lui Jean Pinatel</i>	141
14.2.2.3. <i>Modelul lui Howard S. Becker</i>	141

Capitolul VI. REAȚIA SOCIALĂ

15. PREVENIREA CRIMINALITĂȚII	146
15.1. Abordări moderne ale conceptului de prevenire	146
15.1.1. <i>Prevenirea pre-delictuală</i>	146
15.1.2. <i>Prevenirea post-delictuală</i>	146
15.2. Modele de prevenire a criminalității.....	146
15.2.1. <i>Modelul clasic</i>	147
15.2.2. <i>Modelul social</i>	147
15.2.3. <i>Modelul situațional (tehnologic)</i>	147
16. CORECȚIA COMPORTAMENTULUI CRIMINAL	148
16.1. Programe de reabilitare	149
16.1.1. <i>Modificarea comportamentului</i>	150
16.1.2. <i>Terapia realității</i>	151
16.1.3. <i>Terapiile colective</i>	151
16.2. Alternativele comunitare	151
16.2.1. <i>Eliberarea sub supraveghere „probation”</i>	152
16.2.2. <i>Eliberarea condiționată „parole”</i>	153
16.3. Programe de deținere la domiciliu.....	154

PARTEA a III-a.
TIPOLOGII INFRAȚIONALE

Capitolul VII. TERORISMUL

17. CONCEPTUL, MOTIVAȚIILE ȘI FORMELE DE MANIFESTARE A TERORISMULUI.....	155
17.1. Conceptul „terorism”.....	155
17.2. Motivațiile teroriștilor	157
17.3. Forme de manifestare a terorismului	157
18. TENDINȚELE FENOMENULUI	158
18.1. Hiperterorismul	158
18.2. Noi forme de terorism	159
18.2.1. Terorismul N.B.C.	159
18.2.2. Ciberterorismul.....	161
19. PREVENIREA ȘI COMBATerea TERORISMULUI.....	162
19.1. Reglementări internaționale în materie	162
19.2. Reglementări interne în materie	164
19.2.1. Dispozițiile Legii nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului	166
19.3. Organizarea activității de prevenire și combatere a terorismului în România.....	170

Capitolul VIII.
FRAUDA BANCARĂ

20. IMPACTUL SECRETULUI BANCAR ASUPRA CRIMINALITĂȚII.....	173
21. CATEGORII DE FRAUDE.....	176
22. CAZUISTICĂ.....	178
22.1. Banca Renașterea Creditului Românesc.....	178
22.2. Banca Dacia Felix	179
22.3. Banca Română de Dezvoltare	180
22.4. Bankcoop S.A.....	181
22.5. Banca Internațională a Religiiilor.....	181
22.6. Banca Comercială Columna S.A.	182
22.7. Banca Agricolă S.A.	182
22.8. Banca Turco - Română.....	183
23. CAUZE CARE AU FAVORIZAT FENOMENUL INFRAȚIONAL	183
24. MĂSURI SPECIFICE CARE SĂ CONDUCĂ LA CONSOLIDAREA ȘI STABILITATEA SISTEMULUI BANCAR ÎN ROMÂNIA	184
24.1. Măsuri instituționale.....	184
24.2. Măsuri specifice de prevenire.....	186

Capitolul IX. SPĂLAREA BANILOR

25. CONCEPTUL, TRĂSĂTURILE, ETAPELE ȘI TIPOLOGII DE SPĂLARE A BANILOR	188
25.1. Conceptul „spălare a banilor”	188
25.2. Trăsăturile procesului de spălare a banilor murdari	188
25.3. Etapele procesului de spălare a banilor murdari.....	189
25.4. Tipologii de spălare a banilor	189
26. CONGRUENȚA DINTRE CRIMA ORGANIZATĂ, SPĂLAREA BANILOR ȘI TERRORISM	191
27. PREVENIREA ȘI COMBATERICA SPĂLĂRII BANILOR.....	191
27.1. Inițiative regionale și internaționale în materie	191
27.1.1. <i>Cadrul general</i>	191
27.1.2. <i>Directiva 91/308/EEC (10.06.1991) pentru prevenirea folosirii sistemului financiar în scopul spălării banilor</i>	192
27.1.3. <i>Spălarea banilor în legislația țărilor democratice</i>	193
27.2. Reglementări interne în materie	195
27.2.1. <i>Dispozițiile (fostei) Legi nr. 21/1999 privind prevenirea și sancționarea spălării banilor</i>	195
27.2.2. <i>Dispozițiile Legii nr. 656/2002 privind prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism</i>	197

Capitolul X. TRAFICUL DE DROGURI

28. CONCEPTUL ȘI TIPURI DE DROGURI	201
28.1. Conceptul „drog”	201
28.2. Principalele tipuri de stupefiante	202
28.2.1. <i>Opiul – și derivații acestuia – morfina și heroina</i>	202
28.2.2. <i>Cocaina</i>	205
28.2.3. <i>Canabisul (Cânepa) – și derivații – Marijuana, Hașișul și Ganja</i>	208
28.2.4. <i>Ecstasy – și derivații – MDA și MDMA</i>	210
28.2.5. <i>Mescalina</i>	211
28.2.6. <i>L.S.D.</i>	211
28.3. Principalele tipuri de substanțe psihotrope.....	212
28.3.1. <i>Substanțele tranchilizante</i>	213
28.3.2. <i>Analgezicele opioide</i>	213
28.3.3. <i>Excitantele centrale</i>	214
28.3.4. <i>Produsele sedativ-hipnotice</i>	215
29. PRIORITĂȚI ALE LUPTEI ANTIDROG	216
29.1. <i>Thailanda</i>	216
29.2. <i>Pakistan</i>	217

29.3. India.....	217
29.4. Japonia.....	218
29.5. Turcia	219
29.6. Egipt	220
29.7. Franța.....	220
29.8. Spania.....	221
29.9. Italia.....	221
29.10. Peru.....	221
29.11. Columbia	222
29.13. Bolivia	223
29.14. Jamaica	224
29.15. Mexic.....	225
30. ÎNSEMNĂRI DIN CAZUISTICA ULTIMULUI DECENIU	226
30.1. Acțiunea „Baracuda”	226
30.2. Olandezul zburător	227
30.3. Otopeni via Columbia	227
30.4. Containerul „uitat”	227
30.5. De la ... Lugoș în ... Occident	228
30.6. Atenție la ... pastile.....	229
30.7. Amintiri de la ... Brașov	229
30.8. Cooperare ... model	230
30.9. A apărut ... amfetamina și laboratorul	230
31. O SCURTĂ ANALIZĂ A FENOMENULUI ÎN ROMÂNIA	231
31.1. Tendințe principale în traficul și consumul de droguri	231
31.2. Noi priorități și strategii pentru viitor.....	233
31.3. Tendințe privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri	234
31.3.1. <i>Dispozițiile Legii nr. 143/2000 privind combaterea traficului și consumul ilicit de droguri</i>	234

Capitolul XI. CRIMINALITATEA INFORMATICĂ

32. CONCEPTUL ȘI EVOLUȚIA CRIMINALITĂȚII INFORMATICE.....	236
32.1. Conceptul „criminalitate informatică”	236
32.2. Evoluția fenomenului	237
33. UNELE ASPECTE PRIVIND CAZUISTICA ÎNREGISTRATĂ ÎN ROMÂNIA	239
33.1. Primele manifestări de criminalitate informatică în România.....	239
33.2. Manifestări actuale de criminalitate informatică în România	240
34. REGLEMENTAREA ACTIVITĂȚII INFORMATICE ÎN ROMÂNIA	242
35. PREVENIREA ȘI COMBATERE CRIMINALITĂȚII INFORMATICE....	243
35.1. Reglementări internaționale în materie	243
35.1.1. <i>Recomandarea (89)9/EC asupra criminalității în relație cu calculatorul</i>	243
35.1.2. <i>Convenția europeană asupra criminalității informatice</i>	245

35.2. Reglementări interne în materie	246
35.2.1. <i>Dispozițiile Legii nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției</i>	246
35.2.1.1. <i>Măsuri care vizează prevenirea criminalității informatică</i>	248
35.2.1.2. <i>Cooperarea internațională</i>	249
35.2.2. <i>Dispozițiile noului Cod penal</i>	251
35.2.3. <i>Dispozițiile noului Cod de procedură penală</i>	254
35.3. Organizarea activității de prevenire și combatere a criminalității informatică în România.....	257
35.3.1. <i>Planificarea pentru detectarea infracțiunilor informatice</i>	258
35.3.2. <i>Investigarea infracțiunilor informatice</i>	258
35.3.3. <i>Incriminarea unei infracțiuni informatice</i>	259
35.3.4. <i>Situația operativă actuală în domeniul prevenirii și combaterii criminalității informatice în România</i>	259
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	261

CUVÂNT ÎNAINTE

Lucrarea se adresează (în primul rând) studenților care doresc să îmbrățișeze cariera juridică, absolvenților care urmează o formă de pregătire post-universitară, specialiștilor în domeniu (profesori, magistrați, avocați, juriști, etc.) și (nu în ultimul rând) tuturor aceluia care doresc să-și îmbogățească cultura generală.

Structura lucrării este clasică – caracteristică unui manual de drept –, prezentată în trei părți principale.

În prima parte – „*Cercetarea criminologică*” – sunt prezentate *unele considerații generale privind criminologia ca știință; obiectul, scopul, funcțiile și definiția criminologiei, precum și metodologia cercetării criminologice.*

În partea a doua – „*Etiologia criminalității*” – sunt analizate *principalele teorii ale cauzalității, geneza criminalității și reacția socială.*

Partea a treia – „*Tipologii infracționale*” – este consacrată noilor forme de manifestare a criminalității: *terorismul, fraudă bancară, spălarea banilor, traficul de droguri și criminalitatea informatică.*

Elaborarea cursului are ca suport parcurgerea unui material bibliografic vast și obținerea unor informații de dată recentă, referitoare atât la noile concepte teoretice privind criminalitatea cât și la manifestările practice ale acesteia.

Autorii

Partea I. CERCETAREA CRIMINOLOGICĂ

Capitolul I. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND CRIMINOLOGIA CA ȘTIINȚĂ

Deseori, s-a afirmat că omul se găsește în societate, în mediul său natural și că nici nu ar fi existat (în istorie) o stare asocială – „*stare de natură*”; totuși, pentru a coexista, este absolut necesar ca membrii societății (fiecare în parte) să-și impună și sacrificii în interesul colectivității.

În condițiile în care se acceptă teza că societatea este un mediu natural al omului, se impune ca aceasta (societatea) să aibă nevoie de echilibru iar pentru a exista echilibrul, individul trebuie să-și limiteze interesele și dorințele sale în măsura în care i-o cere interesul colectiv. În aceste condiții, pentru ca toți membrii societății să-și poată conforma conduita și activitatea lor echilibrului social, este nevoie de prescripțiuni (normative și coercitive) – care să stabilească limitele libertăților individuale – iar dacă acestea (prescripțiunile) nu vor fi respectate, vor atrage măsuri coercitive. Această putere normativă și coercitivă de care este nevoie constituie (în esență) dreptul, adică legea¹.

Legea este „legătura necesară, esențială” existentă între fenomene, legătura internă dintre cauză și efect, care determină dezvoltarea fenomenelor.

Când se perturbă echilibrul – între scopurile ce urmează a fi atinse și mijloacele disponibile – criminalitatea va lua amploare fiindcă timpul a demonstrat că orice transformare violentă produce, nu numai o tulburare a societății, ci și criminalitatea.

1. ORIGINILE CRIMINOLOGIEI

Etimologic², *criminologia*, derivă din latinescul „*crimen*” (cu sensul original de acuzație și apoi de infracțiune) și grecescul „*logos*” (cu sensul original de discurs, rațiune și apoi de știință); cu alte cuvinte, „*știința crimei*”, respectiv știința care studiază fenomenul criminalității (infracționalității).

¹ Traian Pop, *Drept penal, vol. I*, Ed. Ardealul, Cluj, 1924, p. 3.

² Valerian Cioclei, *Manual de criminologie*, Ed. All Beck, București, 1998, p. 4.

Apariția criminologiei (ca știință) este legată de axioma „o știință apare fără acordul nimănui”, dezvoltându-se prin aportul a trei mari personalități: Cesare Lombroso, Enrico Ferri și Raffaello Garofalo; istoria ei începe odată cu Congresul de la Roma (1885) – considerat actul de naștere al criminologiei, ca știință de sine stătătoare.

Totuși, criminologia are origini îndepărtate – la fel ca și celelalte științe sociale –, deoarece *criminalitatea a apărut ca fenomen social odată cu structurarea primelor comunități umane*; primele preocupări pentru pedepsirea unor comportamente individuale considerate de comunitate ca fiind periculoase au fost determinate de necesitatea autoprotejării comunităților umane – constituite în condiții dificile care le amenințau supraviețuirea în fiecare moment. Reacția grupului aflat în pericol a fost deosebit de dură la adresa celor care – prin atitudinea și acțiunile lor – amplificau această stare de pericol, denumită stare de risc³.

Crima a fost considerată fie ca o manifestare diabolică fie ca o expresie a păcatului; pornind de la valorificarea sentimentului religios și conferindu-se esență divină activității legislative, regele era cel care transmitea normele juridice supușilor, care trebuiau să le respecte întocmai, sub imperiul unor sancțiuni severe – ca dovadă (în acest sens), Legea talionului se regăsea la aproape toate popoarele (până aproape de secolul X î.e.n.); astfel, la:

- *sumerieni*, exista chiar o zeiță a justiției sociale „Nanše”; pedepsele erau pronunțate de tribunale care își desfășurau activitatea pe baza unei proceduri judiciare – bazate pe declarațiile martorilor și ale notabilităților statului, expertize, jurământul părților în cauză și chiar pe probe materiale;
- *babilonieni*, dreptul era garantat de însuși zeul Soarelui și al Justiției „Samas”; de menționat, că pe stela de diorit negru (existentă în muzeul Louvre), sunt gravate articolele „Codului lui Hammurabi” – acesta fiind înfățișat închinându-se zeului Samas, de la care primea textul legii. Codul lui Hammurabi manifesta (în mod clar) tendința de a apăra interesele celor bogați; astfel, într-o primă fază, pedeapsa frecventă pentru furt era moartea – preoții și demnitarii fiind privilegiați de dreptul penal (față de oamenii liberi sau sclavi) dar (în cazul în care săvârșeau delictе mai grave) erau pedepsiți foarte sever; pe de altă parte, se admitea răscumpărarea sclavilor și se urmărea să limiteze arbitrariul judecătorilor, să împiedice întrucâtva abuzurile celor puternici și să elimine anumite forme rigide ale arhaicului drept cutumiar;
- *asirieni*, (ca și la babilonieni) pedepsele variau după condiția socială a inculpatului sau a părții lezate; pentru a fi pedepsit inculpatul trebuia să fi săvârșit delictul în mod premeditat. Ca pedepse, erau întâlnite: pedeapsa cu moartea – prevăzută pentru omoruri și tâlhării, dar și pentru

³ Ion Eugen Sandu, Florin Sandu, Gheorghe-Iulian Ioniță, *Criminologie*, Ed. Sylvi, București, 2001, p. 32-36.

cei care cumpărau obiectele furate unei familii de către un fiu sau un sclav al acestei familii – (prin înecare, ardere sau tragere în țeapă) dar și mutilările corporale, bătaia cu vergile, munca forțată;

- *azteci*, legile erau aduse la cunoștință în scris. Pedepsa cu moartea era aplicată pentru crime capitale – ca cele care contraveneau ordinii religioase, insulta adusă zeilor, furtul din incinta templelor, asasinatul (chiar dacă cel ucis era sclav) –, dar mai putea fi aplicată și femeii adulterine, celor care se îmbătau public, celor care furau de la negustorilor angajați în afacerile templelor, precum și oamenilor din popor dacă îmbrăcau veșminte din bumbac sau mantii lungi până la glezne;
- *egipteni*, pedeapsa cu moartea se aplica pentru rebeliune, conspirație contra statului, omucidere, viol și adulter feminin, precum și pentru furt din mormintele regale; judecătorilor corupți li se aplica pedeapsa capitală – care se executa prin sinucidere impusă;
- *chinezi*, sistemul de represiune penală era extrem de sever – textele din epoca Chang vorbesc despre pedeapsa capitală pentru bețivi –, pedepsele fiind barbare; pedeapsa obișnuită consta în lovituri de bici sau de baston – care puteau ajunge la un număr de 500 –, urma pedeapsa cu exilul, apoi mutilările – cele mai obișnuite fiind însemnarea cu fierul roșu pe față, tăierea nasului, limbii, amputarea picioarelor –, ultima pedeapsă era moartea – sugrumarea, decapitarea, ruperea corpului în două, aruncarea vinovatului într-un cazan cu apă fiartă. De menționat că legile penale chineze vizau (aproape exclusiv) suprimarea crimelor; în acest scop, pedepsele erau extinse asupra întregii familii a vinovatului și chiar asupra vecinilor săi; noțiunea de lege suverană și respectul pentru legea scrisă – precum și egalitatea în față legii – nu s-au putut impune în China;
- *evrei*, dreptul și justiția se înfăptuiau în numele lui YHWE; justiția era administrată de sfatul bătrânilor clanului (în perioada vieții nomade) și de bătrânii satului (după trecerea la viața sedentară). Legea supremă era „răzbunarea sângelui”, „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior, arsură pentru arsură, vânătaie pentru vânătaie, etc.”; crima se cerea pedepsită cu moartea – familia celui mort trebuia să-l ucidă pe ucigaș sau pe un membru al familiei acestuia. O dată cu trecerea la viața sedentară, comunitatea teritorială a luat locul comunității de familie de sânge – ca urmare, delictul va fi considerat într-un mod obiectiv); se menține pedeapsa capitală pentru omucidere voluntară, răpirea de persoane, idolatrie, sodomie. De remarcat faptul că se lua în considerare numai fapta consumată, întrucât conceptele juridice de „tentativă” sau de „complicitate” erau necunoscute. În atenuarea pedepselor – care constau în spânzurare, tragere în țeapă, ardere pe rug – intervin noțiuni juridice ca premeditare sau non-premeditare, circumstanțe atenuante, legitimă apărare – acest fapt reprezintă un progres evident față de Codul lui Hammurabi;